

مجموعه جگیده مقالات مرحله استانی

چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران استان خراسان رضوی

به اهتمام:

محمود طغری

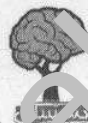
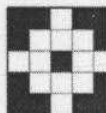
انتشارات پشتیبان

پهن ماه ۱۳۹۵

سرشناسه	کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران-خراسان رضوی (چهارمین : ۱۳۹۵ : مشهد)
عنوان و نام پدیدآور	چکیده مقالات مرحله استانی چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران-خراسان رضوی/ به اهتمام محمود طغرایي؛ تهران: انتشارات پشتیبان، ۱۳۹۵.
مشخصات نشر	۹۶ص.
مشخصات ظاهری	۱۱۰۰۰۰ ریال: 1-70-8415-600-978
شابک	فیبا
وضعیت فهرست نویسی	تاریخ معماری و شهرسازی -- ایران -- کنگره ها
موضوع	The history of Architecteur and Urbanism -- Iran -- Congresses
موضوع	تاریخ معماری و شهرسازی -- کنگره ها
موضوع	The history of Architecteur and Urbanism -- Congresses
شناسه افزوده	طغرایي، محمود، گردآورنده
شناسه افزوده	معاونت میراث فرهنگی کشور، دبیرخانه ستادی
شناسه افزوده	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری خراسان رضوی، دبیرخانه استانی
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ س ۹/ج ۵/ ۶۶۹۰ NA
رده بندی دیو	۷۲۷/۶
شماره کتابخانه ملی	۴۴۰۰۱۲۷

کنگره های استانی
چهارمین کنگره
تاریخ معماری و
شهرسازی ایران

مجموعه چکیده مقالات مرحله استانی

چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران استان خراسان رضوی

به اهتمام:

محمود طغرایي

نوبت چاپ: اول - بهمن ماه ۱۳۹۵

ناشر: انتشارات پشتیبان

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰۰۰۰ ریال

تلفن تماس: ۰۲۱-۸۶۰۳ ۶۴۲۳ تلفکس: ۰۲۱-۸۶۰۳ ۶۴۲۸

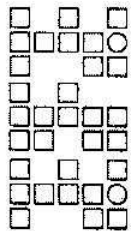
سامانه پیام کوتاه: ۱۳۹۳ ۱۰۰۰

صندوق پست الکترونیک: Pub.Poshtiban@chmail.ir

تارنمای انتشارات پشتیبان: www.PoshtibanPress.ir

■ فروش اینترنتی (سراسر کشور): ویرتین انتشارات پشتیبان در

تارنمای خانه کتاب www.ketab.ir

به نام معمار هستی

اساس خلقت هستی در گردش و ایجاد است و بی شک در این گردش و ایجاد راز و رمزی نهفته است که آن را عاشقان و عارفان دانند و معماری نیز جلوه‌ای است از گردش و ایجاد خداوندی.

هر چند انسان در ابتدا معمار نبود ولی آن را به عنوان ودیعه‌ای الهی در فطرت خویش داشت و چنین شد تا با اسرار کثرت خدایی خویش آن را از استادان معماری و بقا بیاموزد. چنان که از پرستو در سقف غار، از زنبور در کندو، از مروارید در صدف، از موریه و مورچگان در شهرسازی و ... آموخت.

معماری رشته‌ای از بینش تلقی می‌شود تا رشته اتصال انسان با خدا قرار گیرد و لذا در طول تاریخ بشری معماری جلوه‌ای از اندیشه و تفکر او، باز تعریفی است از سبک زندگی انسان، سازندهایی است نه تنها برای سازکار جسمانی بلکه بهره شایسته و متقابل این دو از همدیگر، تا به شایستگی از فطرت وجودی روح خویش بهره ببرد و سازگاری کارکرد انسانی معماری را با فطرت الهی خویش رقم زند و موجبات اتیان روح و آماش خاطر انسانی اش را فراهم آورد؛ شاید بدین سبب است که آن دسته از معماری انسانی که سازد با راج و فطرت و در تعادل با محیط زیستش بوده، موجبات آرامش و تعالی را نیز فراهم می‌نموده است.

اما افسوس که انسان در این سیر همیشه صواب را طی نکرده، یا دست ساخته‌های خود را به دست فراموشی و خرابی سپرده است و یا گاهی در معماران متان از بنیان‌های فطری خویش فاصله گرفته و جدا مانده است که نیاز و شاید راهبردهای اساسی امروز ما نیز ناشی است به این دو عرصه باشد؛ انسان و فطرت.

قطعاً در این کنگره اساتید و صاحب نظران عالی قدر نکات ارزشمندی را بیان خواهند داشت که موجب مباحثات میزبان و دیگران است. اگر جسارت نباشد توصیه میزبان به این عزیزان این است که شاگرد شایسته‌ای در محضر و مکتب معمار هستی باشیم و با معماری اندیشه و جان معماری کمال را رقم زنیم. انشاء الله

با آرزوی توفیق

حسین زارع صفت

مدیر کل و رئیس استانی

چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران

خراسان رضوی

به نام خداوند لوح و قلم

میراث گذشته این مرز و بوم کهن، مرهون روحیه زیبایی شناسی جامعه ایرانی و ادراک معماران مدبر، طراحان و سازندگان این آثار در قالب بناهای ستبر و ساختار شهرها در طول تاریخ این سرزمین است که در طول زمان تجلی و اعتلاء یافته، به ودیعه به زمان ما رسیده و امروزه نیز مایه مباهات همگان شده است.

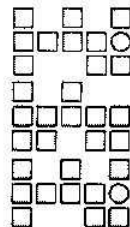
معماری اجتماعی تربیت بشری و پاسخ به نهاد انسان‌هاست. این هنر به عنوان خلاقیتی برای برآوردن یک نیاز نیست بلکه آفریدن یک نیاز و شناسایی همگن فضاهایی است متناسب با عملکردهای خاص انسانی و سارندگی به نیازها است که در فراسوی زیبایی زندگی انسان نهفته است. هنری که بازتاب گسترده فرهنگ جامعه رده و با جمله تخصص‌هایی است که از دانش‌ها، فنون و هنرهای گوناگون ترکیب شده است، و چنان‌که برینان، «دبیرمندان گفته اند: «معماری همواره آئینه انسان و آرزوهایش بوده و دستاوردی برای رسیدن به مقاصد و روح آفرینش و در نهایت نیل به غرض یکجانشینی و شهرسازی است».

برگزاری مرحله استانی کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران-خراسان رضوی با مشارکت پژوهش-گران، صاحبان قلم، جستارگران، صاحب‌نظران و علاقه‌مندان به بحث تاریخ معماری و شهرسازی استان فرصتی مغتنم برای تبادل افکار و تحقق رسالت‌های مهم و با افتخار مورد نظر اهداف کنگره را فراهم آورد. همچنین در نظر گرفتن هشت محور اصلی پژوهش، چشم‌انداز، وسع افق‌هایی نو از تحقیقات و بررسی‌ها را به روی پژوهش‌گران گشود و از این حیث مقاله‌های سمعدنی به این خانه کنگره رسید که مکتوب پیش رو، حاصل مجموع نوشتارهایی است که توسط اعضای کمیته علمی پذیرفته شده و به عنوان چکیده مقالات در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است. باشد تا با همدلی و همراهی این عزیزان توفیق بازنگری و صیانت این هویت‌های برجسته حاصل گردیده و ارزش‌های تاریخی- ملی و استانی هنر ماندگار معماری و تجربیات شهرسازی با نگاه فرهنگ ایرانی برای نسل‌های آینده این سرزمین حفظ گردد.

در خاتمه از تمامی مسئولان، دست‌اندرکاران، کارشناسان و همکاران حوزه معاونت میراث فرهنگی که در برگزاری این رویداد ارزشمند فرهنگی نقش مؤثری داشته‌اند سپاسگزاری می‌نمایم.

محمد رکنی

دبیر کنگره و معاون میراث فرهنگی

سخن دبیر علمی کنگره

بنام آن که جان را فکرت آموخت

معماری بومی و تاریخی سرزمین مان حاصل جامعه‌ای است که سنت به عنوان روح جمعی قوی همچنان عرصه‌های مختلف زندگی را تعریف می‌کند و از این رو تصویر زندگی ایده آل در اذهان مردم عموماً مشترک است. دانش معماری در بستر همین سنت و در بطن همین جامعه در طی زمان شکل گرفته است.

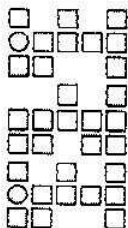
لذا پژوهش درانحاس پایستی به این نکته توجه داشته باشند که رجوع به گذشته، نه به معنای کنجکاوی روشنفکرانه، بلکه تلاشی برای بهره‌گیری از دانشی است که به غفلت سپرده شده است.

بی‌شک حیات یک جامعه را نمی‌توان هیچ‌گاه به طور مطلق از گذشته اش جدا کرد و ما آن‌چنان از گذشته خویش منقطع نیستیم که تاریخ، ای، ما درسی نداشته باشد.

پژوهش‌های تاریخی - تحلیلی در حوزه‌های مختلف سازه، سازمان فضای، تزئینات، هندسه و تناسبات و ... در معماری بومی و تاریخی این سرزمین هست میان گذشته‌مان را نه در عرصه ناخودآگاه که با آن زندگی می‌کنیم، بلکه در عرصه خودآگاه از بین بردن به این ترتیب ازآنچه به عنوان میراث فرهنگی و معماری می‌شناسیم نه در قالب شیئی در خور موزه، بلکه به گونه‌ای دانش بهره‌مند می‌شویم.

سید مهدی حاجی

دبیر کمیته علمی کنگره

سخن دبیر اجرایی کنگره

بنام خداوند جان و خرد

انسان از گذشته‌های دور در تقابل با محیط پیرامون به دنبال سرنوشتی امن و آسوده بوده است. از دوره پارینه سنگی تا به امروز پناهگاه‌های انسانی و ساختارهای معماری و سکونت مطابق با شرایط جغرافیایی و تفکرات ذهنی انسان دستخوش تغییر و تحول شده است.

با ورود انسان به دوره صنعتی و در نتیجه یکجانشینی آثار معماری و سکونت جلود پررنگ‌تری به خود گرفت. در ادامه تحولات فنی و پیشرفت‌های تکنولوژیکی انسان، زوایای پیچیده‌تری از معماری مرتبط با جنبه‌های ایدئولوژیکی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را به ظهور رسانید. همین امر موجب شد تا سیر تحول معماری و شهرسازی در دوران مختلف ارتباط تنگاتنگی با تفکرات غالب مذهبی و فرهنگی جوامع و حکومت‌ها داشته باشد.

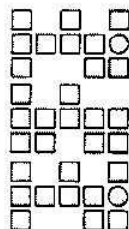
با توجه به موارد مذکور ضرورت مطالعه و تحقیق در سیر تحول معماری از دوران باستان تا به امروز با رویکردی علمی و روش محور در خراسان بزرگ نه پیشینه علمی-تاریخی-فرهنگی آن بر کسی پوشیده نیست، هر چه بیشتر احساس می‌شود. از این رو این کنگره را تحت حمایت ارائه شده در آن گامی موثر در زمینه معرفی و شناسایی روند تطور معماری و شهرسازی در تاریخ به بزرگترین انشعب خراسان بزرگ به اذهان عمومی و متخصصین است.

امید است برگزاری این کنگره و بار علمی آن در زمینه اعتلای فرهنگ و هنر استان مرز و بوم و بالاخص خراسان بزرگ موثر و مفید باشد. همچنان‌که میراث معماری و شهرسازی استان سرزمین کهن به مدد همیاری‌ها و همکاری‌های هنرمندان، صنعت‌گران، طراحان و سازندگان به وجود آمده و برای ما به یادگار مانده.

برنامه‌ریزی، مشارکت و همیاری اعضای محترم کمیته اجرایی کنگره نیز به مثابه یک میراث علمی برای خراسان، تلاشی ماندگار به جای گذاشتن و بر خود لازم می‌دانم از تمام همکاران عزیزم سپاسگزاری نمایم.

محمود طفرایی

دبیر اجرایی کنگره

کنگره‌های استانی چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران از سوی ۳۱ اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری از شهریور تا اسفند ماه سال جاری طی یک دوره ۵ ماهه برگزار می‌شود.

کنگره‌های تاریخ معماری و شهرسازی ایران که سه دوره به همت مرحوم دکتر باقر آیتالله زاده شیرازی از بنیان‌گذاران میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور در ارگ بزم برگزار شد از رویدادهای ارزشمند فرهنگی کشورمان، بعد از انقلاب اسلامی است که به دلیل محتوای علمی، هنری، فرهنگی و ... در نوع خود بی‌نظیر است.

چهارمین دوره برگزاری این کنگره پس از یک دهه تعویق، در سال جاری با نگاهی متفاوت برگزار خواهد شد.

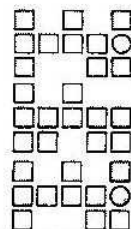
برای اولین بار در برگزاری چهارمین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران تصمیم گرفته شد تمام استان‌های کشور به صورت ادواری سراسر تاریخ معماری و شهرسازی خودشان را برگزار کنند تا این رویکرد در استان‌ها به جریانی تبدیل شود که به ارتقاء حفاظت از میراث فرهنگی به صورت مداوم و پایدار کمک کند.

سه دوره کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران که در سال‌های گذشته برگزار شد فتح‌بایی برای شناخت موضوع تاریخ معماری و شهرسازی ایران بود. چهارمین دوره این کنگره پشتیبان و حمایت‌کننده جریانی است که بعد از برگزاری سه دوره کنگره اتفاق افتاده است؛ از این رو در این دوره، کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران در کنار طرح مباحث علمی و فرهنگی، فرصتی را برای بیان سازه‌ها در حوزه حفاظت و ایجاد حلقه‌ای توجّه به حفاظت از آثار تاریخی و میراث فرهنگی در کشور فراهم خواهد ساخت.

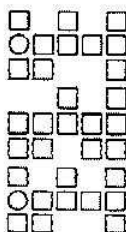
کنگره‌های استانی برای نخستین بار با توجّه به ظرفیت‌های تاریخی، فرهنگی و با تأکید بر تاریخ معماری و شهرسازی هر استان برگزار می‌شود.

امید است با برگزاری این رویداد ارزشمند در استان‌ها شاهد توجّه بیشتر سازمان‌های دیگر به میراث فرهنگی باشیم و بتوانیم آشنایی بهتر و بیشتر استان‌ها با ظرفیت‌ها، قابلیت‌های تاریخی و فرهنگی نهفته در شهرها و دیگر سکونت‌گاه‌های زیستی مانند روستاهایشان را فراهم کنیم.

فهرست مقالات

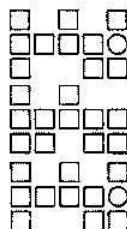

شماره صفحه	عنوان مقاله
۲۳	ابریق برنجی سلجوقی متعلق به گنجینه‌ی میراث فرهنگی خراسان رضوی، لزوم حفاظت و نگهداری از این قبیل آثار
۲۴	ابه - ورستیسته/ دارا شهری پارتی در ایالت ابه-ورک-تیکنه
۲۵	احیاء معماری و شهرسازی سنتی در دستیابی به فضاهای شهری ایمن و پایدار امروز
۲۶	اسکان بهشت، گمشده خراسان
۲۷	اهمیت میراث ناملموس بناهای تاریخی دوره اسلامی خراسان و تزئینات معماری به کاررفته در جذب مخاطب
۲۸	آتشکده بندیان - رگزر
۲۹	آجر و نقش آن در معماری - هنر خراسان
۳۰	آق قلعه، مقیاسی ناشناخته از تره‌های بنیاد ایلخانی
۳۱	بازآفرینی شهر مشهد از صدر اسلام تا پایان سوم هجری بر اساس مستندات و متون تاریخی
۳۲	بازشناسی خیابان ارگ از دوره پهلوی اول تاکنون
۳۳	بازشناسی مفهوم میراث شهری با بررسی شهر مشهد
۳۴	بازنگری مفاهیم هندسه در تزئینات معماری (گره و کاربندی)
۳۵	بررسی اثر تحول و شکل - گیری سیر مقرنس در طول تاریخ معماری ایران در بنای حرم مطهر رضوی
۳۶	بررسی الگوهای ساختاری در توسعه ها و مداخلات صورت گرفته در بازات پیرامون حرم - مطهر امام - رضا(ع) بازه زمانی صفوی تا کنون
۳۷	بررسی تاثیر مدرنیته بر کالبد بازارهای سنتی و تاریخی (نمونه موردی، بازار سنتی نیشابور)
۳۸	بررسی تاریخی و باستان شناختی شهر جیزد رشتخوار
۳۹	بررسی تأثیر سبک‌شناسی «محمدکریم پیرنیا» در روند تاریخ نگاری معماری ایران
۴۰	بررسی توانمندی‌های محور رودخانه منوچهری نیشابور در راستای ساماندهی آن به عنوان مسیر گردشگری شهری
۴۱	بررسی دیدگاه‌های مانوی و نگاه آنان به معماری دوره خود
۴۲	بررسی رابطه احیای هویت مسکن بومی روستایی و توسعه صنعت گردشگری در مشهد (نمونه مورد مطالعه : روستای کنگ)

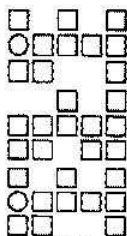
ادامه فهرست مقالات

شماره صفحه	عنوان مقاله
۴۳	بررسی سیر تحول نماد چلیپا در ادوار مختلف معماری ایران
۴۴	بررسی عوامل بایذاری در آسبادهای نشیمنان
۴۵	بررسی معماری ابنیه باغ نشاط نیشابور
۴۶	بررسی سبک‌های طراحی معماری مجموعه ورزش‌های زمستانی در مشهد
۴۷	بررسی منظر فرهنگی و کانون‌های استقراری واقع در حوضه کشف رود (شهرستان مشهد)
۴۸	بررسی نقش بلدها، محله‌ها و محله‌های دور دور تیموری و تطبیق آن با بناهای آن دوره
۴۹	بررسی نقش منابع آبی در سیر تحولات شهر تاریخی تابران توس (چشمه گل‌سب، چشمه سبز، کشف رود)
۵۰	بررسی و تحلیل مولفه‌های منظر فرهنگی بر بهبود کیفیت فضایی پیاده‌روها به منظور افزایش سطح حقوق شهروندی
۵۱	بررسی و مقایسه مفاهیم منظر فرهنگی، منظر شهری فرهنگی (نمونه موردی: شهر مشهد)
۵۲	تدوین چارچوب فنی، حقوقی و اجرایی برای توس، کالبدی پهنه‌های تاریخی شهرهای کشور (نمونه موردی: شهر بجنستان)
۵۳	تأثیر جریان‌های آب سطحی موقتی بر مکان‌گزینی انسان‌های دوران اسلامی در دشت بردسکن بر اساس مدل‌سازی هیدرولوژیکی مبتنی بر GIS
۵۴	تأثیر رودخانه کشف رود در برآکندگی و الگوهای استقرار محله‌های عصر آهن دشت مشهد
۵۵	تأملی در نگارش محراب کاروان‌سرای شرف، رهنمونی به پدید آمدن محراب‌های زیبایی در آفرینش محراب
۵۶	تحلیل و ارزیابی تأثیر شرایط اقلیمی بر کالبد و تناسبات معماری بدگیر
۵۷	تحلیلی بر تاریخ شهرسازی دشت توس کهن
۵۸	تدوین معیارهای طراحی شهری برگرفته از مفهوم زیارت
۵۹	جایگاه ارزش‌های تاریخی و کیفی بنای راه آهن مشهد در جریان معاصر سازی
۶۰	جغرافیای تاریخی معدآباد و سیر تطور آن تا شهرگرایی و شهرنشینی تربت جام
۶۱	جنبه‌های ملموس و ناملموس قنات در ایران
۶۲	درباره اصول مرمت معماری با تمرکز بر مرمت مقرنس‌های مصلی مشهد
۶۳	دستکند تپه طلایی فریمان: پناهگاه موقت با پلان چلیپایی
۶۴	رابطه بین حیات شهری و ابعاد معنایی مناسب در فضای شهری

ادامه فهرست مقالات

شماره صفحه	عنوان مقاله
۶۵	راه و راه سازی در دشت توس؛ نگاهی به راه کلانه فاضل و جاده سنگ فرش شریف آباد
۶۶	رهیافتی نو از الگوهای فضایی در مسجد گوهرشاد مشهد
۶۷	شناخت خانه بوم فرهنگی خانه در گناباد به منظور طراحی خانه‌های بومی معاصر
۶۸	شناخت عناصر موثر در طراحی منظر شهری در راستای ارتقای کیفیت فضای شهری مطالعه نمونه مورد مطالعه معماران سبزوار
۶۹	شناخت و تحلیل نهوم مرکز در معماری از دیدگاه کریستین نوربرگ شولتز نمونه موردی: مسجد گوهرشاد مشهد
۷۰	شناسایی نحوه‌ی گسترش بافت پیرمونی حرم رضوی متأثر از منظر شهری حرم امام رضا (ع) (تا آخر دوره‌ی پهلوی)
۷۱	ضرورت بهسازی و نوسازی بافت تاریخی به منظور حفظ و ارتقاء هویت شهری
۷۲	غنای کالبد و فضا در روستای کنگ
۷۳	فرسایش بناهای خاکی توس با نگاه شناخت و مطالعات معرّفی خاکی موجود
۷۴	کارکرد گردشگری زیارتی در توسعه سازه های شهری (با نگاه به شناخت سازه های وقفی)
۷۵	گذری بر معماری عصر آهن در فرهنگ یاز
۷۶	گونه شناسی سه نوع بادگیر در خانه های قدیمی مشهد، از منظر برنامه ریزی معماری
۷۷	محوطه چوبان بردسکن، نو یافته هایی از فرهنگ بلخ - مروی
۷۸	مداخله در بافت تاریخی با رویکرد منظرین
۷۹	مشارکت مردمی در حفاظت از بافت های تاریخی، چالش ها و راهکارها: نمونه موردی: بافت سرشور و خیابان نواب مشهد
۸۰	مشخصات قنات های محدوده گناباد
۸۱	معرفی سرحدات مواصلاتی دارالولایه نیشابور به هرات در سده های میانی اسلامی
۸۲	معرفی و شناخت ضریح تفره (چهارمین ضریح) حرم مطهر حضرت رضا (ع) واقع در موزه ایستان قدس رضوی
۸۳	مکان گزینی استقرارگاه های فرهنگ بلخی - مروی در شمال شرق ایران
۸۴	نظام شغلی و دستمزدی آبیاری قنات قصبه گناباد

ادامه فهرست مقالات

شماره صفحه	عنوان مقاله
۸۵	نقش باززنده سازی میراث معماری روستایی در ارتقای گردشگری فرهنگی با معرفی کو شک تاریخی چهاربرج در منطقه توس
۸۶	نقش سبزه ها در شکل گیری شهرهای کویری ایران: نمونه موردی قنات قصبه گناباد
۸۷	نقش باغ ایران در معماری شهری: بررسی اثرات فضای سبز شهر پایدار نیشابور
۸۸	نقش باغ های تاریخی در منظر شهری (مطالعه ای موردی باغ قدمگاه)
۸۹	نقش برج های دیده بانی در امنیت مردم منطقه بجستان در دوره قاجار
۹۰	نقش صنایع دستی به عنوان میراث فرهنگی ناملموس در توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر مشهد)
۹۱	نقش کال شور در شکل گیری منظر فرهنگی کال های استقرار یافته از تاریخ دشت نیشابور و جاجرم
۹۲	نقش میل مناره های خراسان در راه های موبدنی کال های و محتوای کتیبه های آنها
۹۳	نگرشی بر آب های زیرزمینی (مطالعه ای موردی قنات رستای کسکن، شهرستان سبزوار)
۹۴	نماد پردازی و نشانه شناسی علت های وجودی باغ های چهاربخشی ایرانی با توجه به باورهای مقدس مذهبی
۹۵	نمادها در تزیینات معماری اسلامی، ایرانی با محوریت نقوش مامازاد، محراب و نیشابور
۹۶	همسازی سازه های حفاظتی با کالبد بناهای تاریخی، نمونه موردی، ایوان مسجد ک زوزن